

Judt, d'erudit a savi

Xavier Pla

L'any 2008 van diagnosticar a l'historiador Tony Judt (1948-2010) un trastorn neuro-motor, una estranya variant de l'esclerosi lateral amiotròfica. Empresonat en el propi cos, el malalt queda progressivament immòbil, "com una mòmia moderna", segons les esfereïdores paraules que fa servir al seu últim llibre, escrit i pensat pocs mesos abans de morir-se. *El refugi de la memòria* és efectivament el testament vital de Judt, però també és un dels llibres autobiogràfics més allionadors que el lector hagi pogut tenir oportunitat de llegir, un testimoni lúcida i compromès sobre la història de la segona meitat del segle XX i un intel·ligentíssim intèrpret del paisatge moral de la vida intel·lectual dels últims anys.

Condemnat a una existència d'escarabat kafkià, Judt evoca amb minuciositat les seves insuportables hores nocturnes i confessa que l'únic bàlsam que va poder trobar per a apaivagar els neguits va ser la memòria. L'única cosa que podia fer era pensar sobre el passat, el present i el futur, recordar els seus orígens familiars i escolars, evocar amb una sorprenent precisió topogràfica aquell *xalet suís*, el refugi alpí on la seva família va passar algunes vacances d'hivern a mitjan anys 50. L'historiador recorre a un doble *refugi*: el record d'aquell hotelet on el petit Judt va ser feliç i, és clar, l'espai mental reconfortant que el malalt prostrat al llit va reconstruint amb la seva coneguda mirada impressionista, intuïtiva i racional. Fidel a la seva concepció poc pretensiosa de l'escriptura i contrària a l'obscurantisme acadèmic, la memòria de Judt no podia ser un orgullós *palau* sinó, justament, un senzill *refugi* com tants n'hi ha, un espai abastable a la mirada de l'infant, que per sort sempre conservarà.

Els capítols de la primera part corresponen als anys d'infantesa i formació, a la seva educació sentimental, i es converteixen en una insòlita immersió

El refugi de la memòria

TONY JUDT

Traducció de Miquel Izquierdo

La Magrana

Barcelona, 2011

202 pàgines / 20 euros

en el món de l'Anglaterra de postguerra vista des dels ulls d'un infant solitari i enormement observador. Judt va créixer en una família jueva de classe mitjana del sud de Londres, fill d'un pare immigrant i d'una mare *cockney*. La saviesa de l'historiador es troba en la capacitat d'evocació a partir de la metonímia: per parlar de les diferències culturals de les dues nissagues familiars, Judt es concentra, per exemple, en la cuina domèstica: "Som allò que mengem." Així, el record fastuós dels sopars del sàbat a la llar dels seus avis contrasta amb l'austera cuina materna, immancablement insípida, digna d'una "dieta esquerranosa de

EL TEMPS

Tony Judt

l'era edwardiana" en què tot es bullia sense mesura. I el record de tot plegat s'allunya vaporosament quan el jove Judt descobreix a les grans ciutats la cuina índia, i la xinesa i la italiana. I alhora s'intensifica amb el *retrobatment* de la cuina jueva a Nova York. El mateix procediment metonímic del qual Judt se serveix per a explicar l'austeritat de postguerra, encara en ple racionament, apareix en el capítol dedicat als cotxes. El seu pare, un immigrant que provenia de Bèlgica, canviava força sovint de cotxe després d'una elecció que contenia una "certa arrel ètnica subliminar" i que el feia decantar gairebé sempre pels Citroën. El petit Judt, gran amant dels trens, recorria de vegades tot sol la ciutat de Londres a bord de la línia verda d'autobusos, i anava d'un extrem a un altre pel simple plaer de veure boscos i camps als llindars de la capital. O s'escapava de casa un dia sencer i es gastava la setmanada perdent-se en les espaioses sales d'espera de l'estació de Waterloo i agafant trens cap al sud del país: "El tren era el paradís."

A la segona i tercera parts, Judt explica amb una lucidesa envejable les etapes de la seva formació intel·lectual en universitats d'elit. Es tractava de no acabar convertint-se en un erudit encarcerat i allunyat de la vida, sinó en un savi que, amb la seva base empírica anglosaxona, conegués i respectés la realitat, els fets i les vides de la gent. El seu primer sionisme d'esquerreres i dogmàtic és enterrat ben aviat, convertit en un "socialdemòcrata universalista". Passa això mateix amb els intel·lectuals parisencs dels anys 60, "exasperants i curiosament provincians", superats per l'inconformisme i el llegat liberal de Judt. Aprendre txec el va vaccinar contra el jou de les ideologies. Judt va voler sempre ser historiador i es mostra feliç d'haver-ho aconseguit. I insisteix que la seva formació vital és una lluita reeixida contra el solipsisme acadèmic, reblada pel viatge als Estats Units i l'adopció d'un pragmatisme tolerant basat en el llenguatge i el diàleg. Ho escriu un malalt que va perdent fins i tot el control de les paraules i es veu ja condemnat "al paisatge retòric de les meves reflexions interiors".